

Θανάσης Σαλμανλής, Αντώνης Μπιτσιάνης

Θουκυδίδης Ιστορία

3ο Βιβλίο

Α΄ Λυκείου

Περιλαμβάνει:

Ασκήσεις από την **Τράπεζα Θεμάτων**

Κριτήρια αξιολόγησης προσαρμοσμένα στις νέες οδηγίες

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Περιεχόμενα

Προλογικό σημείωμα	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ [Ερωτήσεις και απαντήσεις].....	9
1Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 70 (1-2)]	16
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	25
2Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 70 (3-6)]	32
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	46
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	51
1ο κριτήριο αξιολόγησης	60
2ο κριτήριο αξιολόγησης	63
3ο κριτήριο αξιολόγησης	66
3Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 71-72 (1)]	70
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	82
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	88
4Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 72 (2-3)-73]	92
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	103
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	108
4ο κριτήριο αξιολόγησης	111
5ο κριτήριο αξιολόγησης	114
5Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 74 (1-3)]	118
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	131
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	137
6ο κριτήριο αξιολόγησης	142
6Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 75 (1-3)].....	146
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	158
7Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 75 (3-5)].....	164
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	175
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	181
7ο κριτήριο αξιολόγησης	186
8ο κριτήριο αξιολόγησης	189

8Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 76-77].....	192
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	206
9Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 78 (1-4)].....	214
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	227
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	234
9ο κριτήριο αξιολόγησης	242
10ο κριτήριο αξιολόγησης.....	244
11ο κριτήριο αξιολόγησης.....	247
10Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 79 (1-3)]	250
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	261
11Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 80 (1-2)]	268
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	279
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	285
12ο κριτήριο αξιολόγησης.....	292
13ο κριτήριο αξιολόγησης.....	295
12Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 81 (1-2)]	298
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	310
13Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 81 (3-5)]	318
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	331
Απαντήσεις στις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	338
Απαντήσεις στα θέματα για συζήτηση του σχολικού βιβλίου	344
14ο κριτήριο αξιολόγησης.....	352
15ο κριτήριο αξιολόγησης.....	355
14Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 82 (1-8)]	358
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	360
15Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ [3, κεφ. 83 (1-4)-85].....	364
Συμπληρωματικές ερωτήσεις	366
Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	367
ΕΠΙΜΕΤΡΟ [Ειδικά θέματα].....	372
Παράρτημα	399
Απαντήσεις στις συμπληρωματικές ερωτήσεις.....	401
Απαντήσεις στα κριτήρια αξιολόγησης.....	425

Αφόρμηση - σύνδεση με τα προηγούμενα: *Η κατάληψη περιοχών της πόλης από τους δύο εμπολέμους και ο προσεταιρισμός συμμάχων.*

Θεματικοί πυρήνες: 1. *Η ήττα των ολιγαρχικών.*

2. *Ο κίνδυνος να καταστραφεί η πόλη από την πυρπόληση.*

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο

- Διαλιπούσης δ' ἡμέρας γίγνεται αὔθις μάχη
καὶ νικᾷ ὁ δῆμος
ἰσχύι τε χωρίων καὶ προύχων πλήθει·
ξυνεπελήθοντό τε αὐτοῖς τοιμηρῶς αἱ γυναῖκες
βάβηλουσαι (τοὺς ὀλίγους) τῷ κεράμῳ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν
καὶ ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον (τῆς μάχης) παρὰ φύσιν.
- 2 Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς (τῶν ὀλίγων) περὶ δεῖλιν ὄψιαν,
δεῖσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ ὁ δῆμος
ἐπελθῶν κρατήσειέν τε τοῦ νεωρίου αὐτοβοεῖ
καὶ (μὴ) σφᾶς διαφθείρειεν,
ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς
καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ (τῷ δήμῳ) ἔφοδος,
φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας (οἰκίας),
ὥστε καὶ πολλὰ χρήματα ἐμπόρων κατεκαύθη
καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε διαφθαρῆναι πᾶσα,
εἰ ἐπεγένετο ἄνεμος τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν.
- 3 Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης
ὡς ἐκότεροι ἠσυχάσαντες
τὴν νύκτα ἦσαν ἐν φυλακῇ·
καὶ ἡ Κορινθία ναῦς κεκρατηκός τοῦ δήμου
ὑπεξανήγετο,
καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἐπικούρων
ἠαθόντες διεκομίσθησαν ἐς τὴν ἠπειρον.

- Στόχοι της ενότητας:** 1. *Οι παράγοντες της νίκης των δημοκρατικών.*
 2. *Οι συνέπειες του φόβου και του παραλογισμού.*
 3. *Η φιλοζωία των «προστατών» και των μισθοφόρων.*

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Η

- Και αφού πέρασε μια μέρα, έγινε πάλι μάχη
 και νίκησαν οι δημοκρατικοί
 εξαιτίας της ισχύος των θέσεών τους και επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή·
 εξήλληλο τους βοήθησαν με τόλημ και οι γυναίκες τους
 χτυπώντας τους ολιγαρχικούς με τα κεραμίδια από τα σπίτια
 και υπομένοντας τον θόρυβο της μάχης, σε αντίθεση με τη φύση τους.
- 2 Και όταν έγινε η υποχώρηση αργά το απόγευμα,
 επειδή φοβήθηκαν οι ολιγαρχικοί μήπως οι δημοκρατικοί,
 αφού κάνουν επίθεση, καταλάβουν τον ναύσταθμο με τον πρώτο αλλαγάμο
 και τους σκοτώσουν,
 έβαλαν φωτιά στα σπίτια, που ήταν γύρω στην αγορά,
 και στις «πολυκατοικίες», για να μην έχουν οι δημοκρατικοί δρόμο προσέγ-
 γισης,
 χωρίς να λογαριάζουν ούτε δικό τους ούτε ξένο σπίτι,
 ώστε και πηλίκα πράγματα εμπόρων κάρκιν εντελώς
 και η πόλη κινδύνεψε να καταστραφεί στο σύνολό της,
 αν φυσούσε άνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτήν (δηλ. την πόλη).
- 3 Και αυτοί, αφού σταμάτησαν τη μάχη,
 καθώς και τα δύο στρατόπεδα απείχαν από πολεμικές ενέργειες,
 τη νύχτα βρίσκονταν σε επιφυλακή·
 και το κορινθιακό πλοίο, όταν είχαν επικρατήσει οι δημοκρατικοί,
 ανοιγόταν με προφυλάξεις στο ανοιχτό πέλαγος,
 και οι περισσότεροι από τους μισθοφόρους
 διαφεύγοντας την προσοχή πέρασαν στην απέναντι στεριά.

Δ Ο Μ Η Κ Α Ι Ο Ρ Γ Α Ν Ω Σ Η Τ Ο Υ Λ Ο Γ Ο Υ

Η ενότητα διαρθρώνεται σε τρία μέρη που είναι τα εξής:

α. Η νίκη των δημοκρατικών

→ οι τρεις παράγοντες της νίκης·

(*Διαλιπούσης... ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον*, § 1).

β. Ο φόβος των ολιγαρχικών

→ η παράλογη αντίδρασή τους: εμπρησμός της αγοράς·

→ ο επιδιωκόμενος σκοπός τους·

→ οι συνέπειες της πράξης τους (πραγματικές και πιθανές)·

(*Γενομένης... ἐπίφορος ἐς αὐτήν*, § 2).

γ. Αυστηρή επιφυλακή των εμπολέμων μετά τη μάχη

→ φυγή του κορινθιακού πλοίου και των μισθοφόρων·

(*Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι... διεκομίσθησαν*).

Ο ιστορικός οργανώνει τα τρία αυτά θεματικά κέντρα με βάση πάλι τη χρονική και τοπική ακολουθία τους, ενώ είναι εμφανής και ο εσωτερικός δεσμός τους με ποικίλες μορφές αιτιώδους σχέσης. Στην πλοκή των νοημάτων συντελούν επίσης οι σύνδεσμοι (συμπληκτ., ενδοιαστ., τελ., υποθ.) όπως και οι μεταβατικοί *δέ, καὶ* (*Διαλιπούσης δέ... Γενομένης δέ... Καὶ οἱ μὲν...*).

Ο **λόγος** είναι **μακροπερίοδος** και **σύνθετος**, γι' αυτό αφθονούν τα απαρεμφατικά και μετοχικά σύνολα, οι δευτερεύουσες προτάσεις, τα προθετικά σύνολα και ποικίλοι άλληλοι προσδιορισμοί· έτσι ο συγγραφέας προσδίδει βάθος στη σκέψη, σαφήνεια και ενότητα στην εξέλιξη των γεγονότων.

Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Κ Α Φ Α Ι Ν Ο Μ Ε Ν Α

■ **Αναγνώριση τύπων – αρχικοί χρόνοι – ομόρριζα**

διαλιπούσης: μτχ. αορ. β' του ρ. *διαλείπω* (*διὰ + λείπω*)

διαλείπω, διέλειπον, διαλείψω, διέλειψα / διέλιπον, διαλέλοιπα, διελελοίπειν

ομόρρ.: έλληψην, έλληιμμα, διάλειμμα, αδιάλειπτος, ελληπιής, λειψυδρία, λειψανδρία, λιποτάκτης, λιποθυμία, εγκατάλειψη, παράλειψη, διάλειψη, έκλειψη, υπόλειμμα, λείψανο, λιποβαρής

γίγνεται: οριστ. ενεστ. του ρ. *γίγνομαι*

γίγνομαι, έγιγνόμην, γενήσομαι, έγενόμην / (έγενήθην), γέγονα / γεγονώς είμι / γεγέννημαι, έγεγόνειν / γεγονώς ήν / έγεγενήμην

ομόρρ.: γένεση, γενιά, γένος, γόνος, γονέας, γενέτειρα, ευγενής, αγένεια, γενέθλια, γνήσιος, εγγονός, επίγονοι, απόγονος, πρόγονος, νεογνό, προγενέστερος, ενδογενής, δευτερογενής, γενικός, γενεσιουργός, γενεαλογία, γόνιμος, γονίδιο, γέννα, γέννηση, γενναιότητα, συγγένεια, άγονος, οικογένεια, παθογόνος

νικᾶ: οριστ. ενεστ. του ρ. *νικάω -ῶ*

νικῶ, ἐνίκων, νικήσω, ἐνίκησα, νενίκηκα, ἐνενικήκειν

ομόρρ.: νικητής, ανίκητος, επινίκια, νικητήριος, νίκη, νικηφόρος

ισχύι: δοτ. εν. θηλ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης ἡ *ισχύς - τῆς ισχύος*

πλήθει: δοτ. εν. ουδ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης τὸ *πλήθος - τοῦ πλήθους*

προύχων: μτχ. ενεστ. του ρ. *προέχω (πρὸ + ἔχω)*

προέχω, προεῖχον, προέξω / προσχῆσω, προέσχον, προέσχηκα, προεσχέκειν

ομόρρ.: ἔξη, ἐξῆς, σχέση, σχεδόν, σχέδιο, σχῆμα, σχολεῖο, ισχύς, οχυρός, ισχυρογνώμονας, συνοχή, ανθεκτικός, κακουχία, καχεκτικός, ἔνοχος, κατοχή, διαδοκικός, παροχή, μέτοχος, ραβδούχος, νουνεχής, εχεμύθεια, ἀκάθεκτος, ευεξία, ἐχέγγυο, ννίοςχος

γυναῖκες: ονομ. πληθ. θηλ. γένους του ανώμαλου ουσιαστικού ἡ *γυνή - τῆς γυναικός*· (βλ. Γραμμ. α.ε. § 149, 3)

αὐτοῖς: δοτ. πληθ. αρσ. γένους της επαναληπτικής αντων. *αὐτός, αὐτή, αὐτό*

ξυνεπελάβοντο: οριστ. αορ. β' του ρ. *ξυνεπιλαμβάνομαι (ἐξ(σ)ὺν + ἐπι + λαμβάνομαι)*

ξυνεπιλαμβάνομαι, ξυνεπελαμβάνομην, ξυνεπιληφθήσομαι, ξυνεπελαθόμην / ξυνεπελήφθην, ξυνεπειλήμμαι, ξυνεπειλήμμην

ομόρρ.: λήμμα, λήψη, λήπτης, πρόσληψη, προληπτικός, προκατειλημμένος, παραλαβή, κατάληψη, περιληπτικός, αντιληπτός, μετάληψη, λαβή, χειρολαβή, εργολάβος, δικολάβος, μουσολήπτης, θρησκολήπτης, επιληψία, ευλαβής, λαβώνω, λάφυρο, ασύληπτης, δανειολήπτης, λαβίδα, λάβρα, δίλημμα

βάλλουσαι: μτχ. ενεστ. του ρ. *βάλλω*

βάλλω, ἔβαλλον, βαλλῶ, ἔβαλον, βέβληκα, ἐβεβλήκειν

ομόρρ.: βέλος, βελόνη, βολή, βλήμα, διαβλητός, αδιάβλητος, διάβολος, περίβολος, περίβλημα, υποβολέας, ἀπόβλητος, ἐμβόλιο, ἐμβλημα, αναβολή, παραβολή, ανυερίβλητος, δισκοβόλος

φύσιν: αιτ. εν. θηλ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης ἡ *φύσις - τῆς φύσεως*

ὑπομένουσαι: μτχ. ενεστ. του ρ. *ὑπομένω (ὑπὸ + μένω)*

ὑπομένω, ὑπέμενον, ὑπομενῶ, ὑπέμεινα, ὑπομεμένηκα

ομόρρ.: μονή, παραμονή, υπομονή, ανυπόμονος, ανυπομονησία, υπομονετικός, μοναστήρι, διαμονή, επίμονος, μόνιμος, μονιμότητα, αναμονή, εμμονή, προσμονή

γενομένης: μτχ. αορ. β' του ρ. *γίγνομαι*· βλ. στο *γίγνεται*

δέισαντες: μτχ. αορ. του ρ. *δέδοικα* ή *δέδια* (= φοβάμαι)

δέδοικα / δέδια, έδεδοικειν / έδεδίειν, δείσομαι / (δείσω), έδεισα

ομόρρ.: δέος, άδεια, περιδεής, δειλός, δεινός, δεισιδαιμονία, αδειούχος, επιδείνωση, δεινότητα

όλιγοι: ονομ. πληθ. αρσ. γένους, θετικού βαθμού του επιθ. της β' κλίσης *όλιγος, -η,*

-ον· συγκριτικός: ό, ή μείων, τó μείον· υπερθετικός: όλίγιστος, -η, -ον

κρατήσιεν: ευκτ. αορ. του ρ. *κρατέω -ώ*

κρατῶ, έκράτουν, κρατήσω, έκράτησα, κεκράτηκα, έεκρατήκειν

ομόρρ.: κράτος, κρατικός, κραταίος, κρατητήριο, ακράττος, ασυγκράττος, εγκρατής, εγκράτεια, επικράτηση, αυτοκρατορία, παντοκράτορας, κρατικοποίηση, διακρατικός, παρακράτηση

επέληθών: μτχ. αορ. β' του ρ. *επέρχομαι / έπειμι (επι + έρχομαι / είμι)· (βλ. Γραμμ. α.ε.*

§ 351, 2)

επέρχομαι / έπειμι, έπηα / έπήειν, έπειμι / (επελεύσομαι), επήληθον, επελήληθα, επεληλήθειν

ομόρρ.: προσέλευση, διέλευση, ιταμότητα, εισιτήριο, προϊόν, ανεξίτηλος, ισθμός, ερχομός, απρόσιτος, αμαξιτός, ελευθερία

σφās: αιτ. πληθ. γ' προσώπου της προσωπικής αντων. (βλ. Γραμμ. α.ε. § 222)

διεφθείρειεν: ευκτ. αορ. του ρ. *διαφθείρω (διὰ + φθείρω)*

διαφθείρω, διέφθειρον, διαφθερῶ, διέφθειρα, διέφθαρκα / (διέφθορα), διεφθάρκειν

ομόρρ.: φθορά, διαφθορά, διεφθαρμένος, αδιάφθαρτος, αδιάφθορος, φθαρτός, άφθαρτος, ψυχοφθόρος, διαφθορέας

έμπιπρās: οριστ. ενεστ. του ρ. *έμπί(μ)πρημι (έν + πίμπρημι)· (βλ. Γραμμ. α.ε. § 347, 2)*

έμπί(μ)πρημι, ένεπί(μ)πρηων / ένεπί(μ)πρων, έμπρήσω, ένέπρησα, (έμπέπρηκα)

ομόρρ.: εμπρηστής, εμπρησμός, εμπρηστικός, πρήζω, πρήξιμο, πρησμένος

ή: υποτ. ενεστ. του ρ. *είμι· (βλ. Γραμμ. α.ε. § 275)*

είμι, ή / ήν, έσομαι, έγενόμην, γέγονα, έγεγόνειν

ομόρρ.: ουσία, ουσιάδης, ουσιαστικός, περιουσία, παρουσία, απουσιάζω, απών, παρόν, όντως, εξουσία, πεμπτουσία, ετυμολογία, ετυμγορία

φειδόμει: μτχ. ενεστ. του ρ. *φείδομαι*

φείδομαι, έφειδόμην, φείσομαι, έφεισάμην, (πέφεισμαι)

ομόρρ.: φειδώ, φειδωλός, αφειδώς

χρήματα: ονομ. πληθ. ουδ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης *τό χρῆμα - τοῦ χρήματος*

πολλά: ονομ. πληθ. ουδ. γένους, θετικού βαθμού του ανώμαλου επιθ. *πολύς, πολλή,*

πολύ· (βλ. Γραμμ. α.ε. § 184, 1)· συγκριτικός: ό, ή πλείων / πλέων, τó πλείον·

υπερθετικός: πλείστος, -η, -ον

κατεκαύθη: οριστ. παθ. αορ. του ρ. *κατακαίομαι* (*κατὰ + καίομαι*)

κατακαίομαι / κατακάομαι, κατεκαίομην, κατακαυθήσομαι, κατεκαύθην, κατακέκαυμαι, κατεκαύμην

ομόρρ.: καύση, καυστικός, έγκαυμα, άκαυστος, πυρίκαυστος, πυρκαγιά, καυστικός, διακαής, καύσωνας, καψάλισμα, καυτηρίαση, καυτερός

πόλις: ονομ. εν. θηλ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης *ή πόλις - τῆς πόλεως* (βλ. Γραμμ. α.ε. § 111)

έκινδύνευσε: οριστ. αορ. του ρ. *κινδυνεύω*

κινδυνεύω, έκινδύνευον, κινδυνεύσω, έκινδύνευσα, κεκινδύνευκα

ομόρρ.: κίνδυνος, κινδυνολογία, επικίνδυνος, ριψοκίνδυνος, διακινδυνεύω, παρακινδυνεύω

πᾶσα: ονομ. εν. θηλ. γένους του επιθ. της γ' κλίσης *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* (βλ. Γραμμ. α.ε. § 172)

διαφθαρῆναι: απαρ. παθ. αορ. β' του ρ. *διαφθείρομαι* (*διὰ + φθείρομαι*)

διαφθείρομαι, διεφθειρόμην, διαφθεροῦμαι / διαφθαρῆσομαι, διεφθάρην, διέφθαρμαι, διεφθάρμην

ομόρρ.: φθορά, διαφθορά, διαφθορέας, διεφθαρμένος, φθαρτός, άφθαρτος, φθαρμένος, αδιάφθαρτος, αδιάφθορος, ψυχοφθόρος

έπεγένετο: οριστ. αορ. β' του ρ. *έπιγίγνομαι* (*έπι + γίγνομαι*)

έπιγίγνομαι, έπεγιγνόμην, έπιγενῆσομαι, έπεγενόμην / (έπεγενήθην), έπιγέγονα / έπιγεγονώς είμι / έπιγεγένημαι, έπεγεγόνειν / έπιγεγονώς ἦν / έπεγεγενήμην

ομόρρ.: βλ. στο *γίγνεται*

φλογοί: δοτ. εν. θηλ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης *ή φλοῖξ - τῆς φλογοῦς*

έπίφορος: ονομ. εν. αρσ. γένους του επιθ. της β' κλίσης *ό, ή επίφορος, τὸ επίφορον*

αὐτήν: αιτ. εν. θηλ. γένους της επαναληπτικής αντων. *αὐτός, αὐτή, αὐτό*

παυσάμενα: μτχ. αορ. του ρ. *παύομαι*

παύομαι, έπαυόμην, παύσομαι / παυσθήσομαι / (παυθήσομαι), έπαυσάμην / έπαύσθην / (έπαύθην), πέπαυμαι, έπεπαύμην

ομόρρ.: παύση, κατάπαυση, παύλα, ανάπαυλα, πάψιμο, ανάπαυση, αναπαυτικός

έκάτεροι: ονομ. πληθ. αρσ. γένους της αόριστης επιμεριστικής αντων. *έκάτερος, έκατέρα, έκάτερον*

ήσυχάσαντες: μτχ. αορ. του ρ. *ήσυχάζω*

ήσυχάζω, ήσύχαζον, ήσυχάσω / (ήσυχάσομαι), ήσύχασα

ομόρρ.: ψυχία, ψυχαστήριο, ψυχασμός, ήσυχος, ανήσυχος, ανησυχία, καθησυχαστικός, εφησυχασμός

νύκτα: αιτ. εν. θηλ. γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης *ή νύξ - τῆς νυκτός*

ἦσαν: οριστ. παρατ. του ρ. *είμι*. βλ. στο *ἦ*

ναῦς: ονομ. εν. θηλ. γένους του ανώμαλου ουσιαστικού ἡ ναῦς - τῆς νεώς· (βλ. Γραμμ. α.ε. § 150, 11)

κεκρατηκός: μτχ. παρακ. του ρ. κρατέω -ῶ· βλ. στο κρατήσειεν

ὑπεξανήγετο: οριστ. παρατ. του ρ. ὑπεξανάγομαι (ὑπὸ + ἐξ(κ) + ἀνά + ἄγομαι)

ὑπεξανάγομαι, ὑπεξανηγόμην, ὑπεξανάξομαι / ὑπεξαναχθήσομαι, ὑπεξανηγαγόμην / ὑπεξανήχθην, ὑπεξανῆγμαι / ὑπεξανηγμένος εἰμί, ὑπεξανήγμην / ὑπεξανηγμένος ἦν

ομόρρ.: αγωγή, αγωγός, παραγωγή, παραγωγός, παραγωγικότητα, απαγωγέας, διαγωγή, αγώνας, άξονας, αγέλη, άγημα, παρείσακτος, ανάγωγος, υδραγωγείο, λιοχαγός, ξεναγός, οδηγός, καταγωγή, προαγωγή, επαγωγικός

ἐπικούρων: γεν. πηλθ. αρσ. γένους του επιθ. της β' κλίσης ὁ, ἡ ἐπικούρος, τὸ ἐπικούρον

πολλοί: ονομ. πηλθ. αρσ. γένους του ανώμαλου επιθ. πολλύς, πολλή, πολλύ· βλ. στο πολλή

ληθόντες: μτχ. αορ. β' του ρ. λανθάνω

ληθάνω, ἐλάνθανον, λήσω, ἔλαθον, λήληθα, ἐλελήθειν

ομόρρ.: λήθος, λήθη, ληθραίος, αληθής, αλήθεια, αληθινός, φιλαλήθης, λήθαργος, λησμονώ, αληθοφανής, λήθρα, αλήθης, ληθρεμπόριο, ληθρεπιβάτης, ληθροκυνηγός, ληθροχειρία

διακομίσθησαν: οριστ. παθ. αορ. του ρ. διακομίζομαι (διά + κομίζομαι)

διακομίζομαι, διακομιζόμην, διακομοῦμαι / διακομισθήσομαι, διεκομισάμην / διεκομίσθην, διακεκόμισμαι, διεκεκομίσμην

ομόρρ.: συγκομιδή, αποκόμιση, κόμιστρα, μετακόμιση, προσκόμιση

■ Ετυμολογικά

ισχύς (ἡ ἰσχὺς): < ἴσχω (άλλος τύπος του ἔχω)

πλήθει (τὸ πλῆθος): < πίμπλημι (= γεμίζω / χορταίνω)

φύσιν (ἡ φύσις): < φύω

θόρυβον (ὁ θόρυβος): < θροῦς < θρέω (= φωνάζω δυνατά)

τροπῆς (ἡ τροπή): < τρέπω

ὀψίαν (ὄψιος): < ὀψέ (= αργά)

αὐτοβοεῖ: < αὐτὸς + βοή

ἀγορᾶς (ἡ ἀγορά): < ἀγείρω

ἔφοδος (ἡ ἔφοδος): < ἐπι + ὁδός

οικείας (οἰκεῖος): < οἶκος

ἀλλοτρίας (ἀλλότριος): < ἄλλος

χρήματα (τὸ χρῆμα): < χρῶμαι

ἐμπόρων (ὁ ἔμπορος): < ἐν + πόρος

φλοῖ (ἡ φλόξ): < φλέγω

ἐπίφορος (ἐπίφορος): < ἐπί + φέρω

φυλακῆ (ἡ φυλακή): < φυλάσσω(ττ)ω

ἐπικούρων (ἐπίκουρος): < ἐπί + κοῦρος < κείρω (= ψαλιδίζω, κουρεύω)

■ Χρονικές αντικαταστάσεις

διαλειπούσης, διαλειψούσης, διαληπούσης, διαλελοιπούσας

γίνεται, ἐγγίγνεται, γενήσεται, ἐγένετο / (ἐγενήθη), γέγονε / γεγονυῖα ἐστὶ / γεγέννηται, ἐγεγόνει / γεγονυῖα ἦν / ἐγεγέννητο

νικᾷ, ἐνίκα, νικήσει, ἐνίκησε, νενίκηκε, ἐνενικήκει

προύχων / προέχων, προέξων / προύξων / προσήσων, προσχών, προεσχκῶς / προσ-σχηκῶς

ξυνεπιλαμβάνονται, ξυνεπελαμβάνοντο, ξυνεπιληφθήσονται, ξυνεπελάβοντο / ξυνε-πελήφθησαν, ξυνεπειλημμένοι εἰσὶ, ξυνεπειλημμένοι ἦσαν

βάλλουσαι, βαλοῦσαι, βαλοῦσαι, βεβλήκυϊα

ὑπομένουσαι, ὑπομενοῦσαι, ὑπομείνασαι, ὑπομεμενηκυῖα

γιγνομένης, γενησομένης, γενομένης / (γενηθείσης), γεγνουῖας / γεγεννημένης

δεδοικότες / δεδιότες, δεισόμενοι / (δείσοντες), δείσαντες

κρατοῖ / κρατοῖν, κρατήσοι, κρατήσοι / κρατήσεται(ν), κερρατηκῶς εἶν

ἐπιών, ἐπιών, ἐπελθών, ἐπεληλυθώς

διαφθείροι, διαφθεροῖ / διαφθεροῖν, διαφθείραι / διαφθείρει(ν), διεφθαρκῶς εἶν

ἐμπί(μ)πρᾶσι, ἐνεπί(μ)πρασαν, ἐμπρήσοισι, ἐνέπρησαν, (ἐμπεπρήκασι)

ἦ, γένηται, γεγονυῖα ἦ

φειδόμενοι, φεισόμενοι, φεισάμενοι, (πεφεισμένοι)

κατακαίεται / κατακάεται, κατεκαίετο, κατακαυθήσεται, κατεκαύθη, κατακέκαυται, κατε-κέκαυτο

κινδυνεύει, ἐκινδύνευε, κινδυνεύσει, ἐκινδύνευσε, κερρακινδύνευκε

διαφθεῖρεσθαι, διαφθερεῖσθαι / διαφθαρήσεσθαι, διαφθαρήναι, διεφθάρθαι

ἐπιγίγνεται, ἐπεγγίγνεται, ἐπιγενήσεται, ἐπεγένετο / (ἐπεγενήθη), ἐπιγέγονε / ἐπιγεγονῶς ἐστὶ / ἐπιγεγέννηται, ἐπεγεγόνει / ἐπιγεγονῶς ἦν / ἐπεγεγέννητο

παυόμενοι, παυσόμενοι / παυθησόμενοι / (παυθησόμενοι), παυσάμενοι / παυσθέντες / (παυθέντες), πεπαυμένοι

ἡσυχάζοντες, ἡσυχάσοντες / (ἡσυχασόμενοι), ἡσυχάσαντες

εἰσὶ, ἦσαν, ἔσσονται, ἐγένοντο, γεγόνασι, ἐγεγόνεσαν

κρατοῦντος, κρατήσοντος, κρατήσαντος, κερρατηκός

ύπεξανάγεται, **ύπεξανήγέτο**, ύπεξανάξεται / ύπεξαναχθήσεται, ύπεξανηγάγέτο / ύπεξανήχθη, ύπεξανήκται, ύπεξανήκτο

λιανθάνοντες, λήσοντες, **ληθόντες**, ληληθότες

διακομίζονται, διακομίζοντο, διακομιούνται / διακομισθήσονται, διακομίσαντο / **διακομίσθησαν**, διακεκομισμένοι είσί, διακεκομισμένοι ήσαν

■ Εγκλιτικές αντικαταστάσεις

γίγνεται, γίγνεται, γίγνοιτο, γίγνέσθω, (γίγνεσθαι, γίγνομένη)

νικᾶ, νικᾷ, νικῶ / νικῶη, νικάτω, (νικᾶν, νικῶν)

ξυνεπελάβοντο, ξυνεπιλάβωνται, ξυνεπιλάβοινο, ξυνεπιλαβέσθων / ξυνεπιλαβέσθωσαν, (ξυνεπιλαβέσθαι, ξυνεπιλαβόμεναι)

έκράτησε, κρατήση, κρατήσαι / **κρατήσειε**, κρατησάτω, (κρατήσαι, κρατήσας)

διέφθειρε, διαφθείρη, διαφθείραι / **διαφθείρειε**, διαφθειράτω, (διαφθεΐραι, διαφθείρας)

έμπι(μ)πρᾶσι, έμπι(μ)πρῶσι, έμπι(μ)πραΐσαν / έμπι(μ)πραΐεν, έμπι(μ)πράντων / έμπι(μ)πράτωσαν, [έμπι(μ)πράναι, έμπι(μ)πράντες]

έστί, ή, είη, έστω, (είναι, ούσα)

κατεκαύθη, κατακαυθῆ, κατακαυθείη, κατακαυθήτω, (κατακαυθῆναι, κατακαυθέντα)

έκινδύνευσε, κινδυνεύση, κινδυνεύσαι / κινδυνεύσειε, κινδυνευσάτω, (κινδυνεύσαι, κινδυνεύσασα)

έπεγένετο, έπιγένηται, έπιγένοιτο, έπιγενέσθω, (έπιγενέσθαι, έπιγενόμενος)

διακομίσθησαν, διακομισθῶσι, διακομισθείσαν / διακομισθεΐεν, διακομισθέντων / διακομισθήτωσαν, (διακομισθῆναι, διακομισθέντες)

Σ Υ Ν Τ Α Κ Τ Ι Κ Η Α Ν Α Λ Υ Σ Η

1. **Διαλιπούσης... γίγνεται:** κύρια πρότ. κρίσεως. Εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό.

γίγνεται: ρ. **μάχη:** υποκ. **αὔθις:** επιρρ. προσδ. που δηλώνει επανάληψη / χρόνο.

διαλιπούσης: γεν. απόλυτη χρον. μτχ. (= *έπει διέλιπε*). **ήμέρας:** υποκ. στη μτχ.

2. **καί νικᾶ ό δῆμος... προύχων:** κύρια πρότ. κρίσεως.

νικᾶ: ρ. **ό δῆμος:** υποκ. **ισχύι τε και προύχων:** δοτ. της αιτίας - αιτιολ. μτχ. (= *έπειδή προΐχε*)· παράλληλη της αιτίας, που προσδιορίζει το ρ. **χωρίων:** γεν. υποκ. στο **ισχύι**. **πλήθει:** δοτ. της αναφοράς στο **προύχων**.

Σημ.: αν το ρ. προσδιορίζεται μόνο από την αιτιολ. μτχ. **προύχων**, τότε οι δοτικές **ισχύι τε και πλήθει** δηλώνουν αναφορά και συνάπτονται στη μτχ.

3. **αἱ τε γυναῖκες... ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον:** κύρια πρότ. κρίσεως.
ξυνοπελάθοντο: ρ. *αἱ γυναῖκες:* υποκ. *αὐτοῖς* (βλ. *ὁ δῆμος*): αντικ. *τολημρῶς:* επιρρ. προσδ. του τρόπου. *θάλληουσαι καὶ ὑπομένουσαι:* συνημμ. στο υποκ. τροπ. μτχ. (*τοὺς ὀλίγους*) - *τὸν θόρυβον:* αντικ. αντίστοιχα στις μτχ. *τῷ κεράμῳ* (περιήληπτ. ουσ., αντί *τοῖς κεράμοις*): δοτ. του οργάνου. *ἀπὸ τῶν οἰκιῶν:* ΠΣ της προέλευσης / κίνησης ἀπὸ τόπο. *παρὰ φύσιν:* ΠΣ της εναντίωσης.
4. **Γενομένης... οἱ ὀλίγοι ἐμπιπῶσι... καὶ τὰς ξυνοικίας φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτριίας (οἰκίας):** κύρια πρότ. κρίσεως.
ἐμπιπῶσι: ρ. *οἱ ὀλίγοι:* υποκ. *τὰς οἰκίας καὶ τὰς ξυνοικίας:* αντικ. *τὰς ἐν κύκλῳ:* επιθ. προσδ. *τῆς ἀγορᾶς:* γεν. που συνάπτεται με το ΠΣ *ἐν κύκλῳ*. *γενομένης:* γεν. ἀπόληπτη χρον. μτχ. (= *ἐπεὶ ἐγένετο*). *τῆς τροπῆς:* υποκ. *τῶν ὀλίγων:* ενν. γεν. υποκ. στο *τῆς τροπῆς*. *περὶ δειλίην:* ΠΣ του χρόνου. *ὀψίαν:* επιθ. προσδ. *δείσαντες:* συνημμ. στο υποκ. του ρ. αιτιολ. μτχ. (= *ἐπειδὴ ἔδεισαν*). *οἱ προτ. 5 και 6* αντικ. στη μτχ. *δείσαντες*. *φειδόμενοι:* συνημμ. στο υποκ. τροπ. μτχ. *οἰκίας* (γεν. εν.): ενν. αντικ. στη μτχ. *φειδόμενοι*. *οἰκείας - ἀλλοτριίας:* επιθ. προσδ.
5. **μὴ αὐτοβοεὶ ὁ δῆμος... ἐπελήθων:** δευτερ. ενδοιαστ. πρότ., αντικ. στη μτχ. *δείσαντες*. Εκφέρεται με ευκτική του πλάγιου λόγου, γιατί εξαρτάται ἀπὸ τον ιστορ. χρόνο *δείσαντες* και δηλώνει φόβο υποκειμενικό. Αντικατέστησε την υποτ. *κρατήση*. *κρατήσειεν:* ρ. *ὁ δῆμος:* υποκ. *τοῦ νεωρίου:* αντικ. *αὐτοβοεὶ:* επιρρ. προσδ. του τρόπου στο ρ. *ἐπελήθων:* συνημμ. στο υποκ. του ρ. χρον.-υποθ. μτχ. (= *ὅταν ἐπέληθη*).
Σημ.: η μτχ. με ἀπόδοση το *μὴ κρατήσειεν... καὶ σφᾶς διαφθείρειεν* σχηματίζει υποθ. λόγο του προσδοκωμένου.
6. **καὶ (μὴ) σφᾶς διαφθείρειεν:** βλ. πρότ. 5.
διαφθείρειεν: ρ. *ὁ δῆμος:* ενν. υποκ. *σφᾶς* (= *ἑαυτοὺς*): αντικ.
7. **ὅπως μὴ ἦ (τῷ δήμῳ) ἔφοδος:** δευτερ. τελική πρότ. που εκφέρεται με διατηρημένη υποτακτική, αν και εξαρτάται ἀπὸ τον ιστορ. ενεστώτα *ἐμπιπῶσι* (ισοδυναμεί με ἀόριστο). Δηλώνει σκοπὸ θετικὰ προσδοκώμενο, με ἔμφαση.
μὴ ἦ: ρ. *ἔφοδος:* υποκ. *τῷ δήμῳ:* ενν. δοτ. προσ. κτητική. *ἐπὶ τὸ νεώριον:* ενν. ΠΣ της κατεύθυνσης.
8. **ὥστε... κατεκαύθη:** δευτερ. συμπερασματική πρότ. κρίσεως.
κατεκαύθη: ρ. *χρήματα:* υποκ. (αττική σύνταξη). *πολλὰ:* επιθ. προσδ. *ἐμπόρων:* γεν. κτητική.
9. **καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν (ἂν) πᾶσα διαφθαρῆναι:** δευτερ. συμπερασματική πρόταση.
ἐκινδύνευσεν (ἂν): ρ. *ἡ πόλις:* υποκ. *διαφθαρῆναι:* τελ. απαρ., αντικ. (ταυτοπρ.). *πᾶσα:* κατηγ. προσδ. που συνάπτεται με το απαρ.
Σημ.: η πρότ. ισοδυναμεί με το *ἡ πόλις διεφθάρη ἂν πᾶσα*.

10. **εἰ ἄνεμος... ἐς αὐτὴν**: δευτερ. υποθ. πρότ.

ἐπέγενετο: ρ. **ἄνεμος**: υποκ. **τῆ φλογί**: αντικ. **ἐπίφορος**: επιθ. προσδ. στο υποκ. **ἐς αὐτὴν** (= ἐς τὴν πόλιν): ΠΣ της κατεύθυνσης σε τόπο.

Σημ.: οι προτάσεις 9 και 10 σχηματίζουν υποθετικό ἄλογο του αντίθετου του πραγματικού· από το ρ. της πρότ. 9 παραλείπεται το δυνητικό ἄν (όπως συχνά από το *ἐβουλόμην*, *ἔμελλον*, απρόσ. ρήματα και εκφράσεις, ρηματικά επίθετα σε *-τέον ἦν / ἐγένετο*), γιατί αίρεται η έννοια του απαρεμφάτου.

11. **καὶ οἱ μὲν... ἐν φυλακῇ ἦσαν**: κύρια πρότ. κρίσεως.

ἦσαν: ρ. **οἱ μὲν** (= ἀμφοτέροι, οἱ ὀλίγοι - ὁ δῆμος): υποκ. **ἐν φυλακῇ**: ΠΣ της κατάστασης. **τὴν νύκτα**: αιτιατ. του χρόνου. **παυσάμενοι**: συνημμ. στο υποκ. χρον. μτχ. (= ἐπεὶ ἐπαύσαντο)· προσδιορίζει την επίσης συνημμ. στο υποκ. χρον. μτχ. **ἡσυχάσαντες** (= ἐπεὶ ἡσύχασαν), που με τη σειρά της προσδιορίζει το ρ. **ὡς ἑκάτεροι**: κατηγ. προσδ.

12. **καὶ ἡ Κορινθία ναῦς ὑπέξανηγετο**: κύρια πρότ. κρίσεως.

ὑπέξανηγετο: ρ. **ἡ ναῦς**: υποκ. **ἡ Κορινθία**: επιθ. προσδ. **κεκρατηκός**: γεν. απόλυτη χρον. / αιτιολ. μτχ. (= ἐπεὶ ἐκεκρατήκει). **τοῦ δήμου**: υποκ. στη μτχ.

13. **καὶ τῶν ἐπικούρων... διεκομίσθησαν**: κύρια πρότ. κρίσεως.

διεκομίσθησαν: ρ. **οἱ πολλοί**: υποκ. **τῶν ἐπικούρων**: γεν. διαιρ. **ἐς τὴν ἧπειρον**: ΠΣ κίνησης σε τόπο. **λαθόντες**: συνημμ. στο υποκ. τροπ. μτχ.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η κατάληψη περιοχών της πόλης από τους δύο πολιτικούς αντιπάλους και ο προσεταιρισμός συμμάχων για ενίσχυσή τους γενικεύουν τον εμφύλιο πόλεμο και προμηνύουν σύγκρουση σφοδρότερη από τις προηγούμενες (βλ. 3, κεφ. 72-73). Και αυτό έγινε. Οι δημοκρατικοί σε αποφασιστική μάχη, που έγινε στο ανοιχτό πεδίο και που κράτησε ως το απόγευμα, υπερίσχυσαν, και τη νίκη τους τη διασφάλισαν τρεις παράγοντες (βλ. σχολ. βιβλ. ερώτ. 5):

α. Η κατάληψη πιο επίκαιρων θέσεων, υψηλών και οχυρωμένων σε σχέση με αυτές που κατείχαν οι ολιγαρχικοί.

β. Η αριθμητική τους υπεροχή ύστερα από την προσχώρηση σ' αυτούς πολλών δούλων.

γ. Η τολημηρή συνδρομή των γυναικών τους, που τις κρίσιμες εκείνες ώρες ξεπέρασαν τη γυναικεία φύση τους (βλ. σχολ. βιβλ. ερώτ. 4 και 17α).

→ Έτσι οι δημοκρατικοί αναπτέρωσαν το ηθικό τους μετά την ήττα τους (κεφ. 72, 2) την οποία υπέστησαν όταν είχαν αιφνιδιαστεί.

Οι ολιγαρχικοί στη συνέχεια οπισθοχώρησαν στην πόλη, αλλά και εκεί ο αντίπαλός τους ήταν ασυγκράτητος. Έτσι η άμυνά τους δεν άντεξε και επικράτησε στην παράταξή τους σύγχυση και πανικός, αποδιοργάνωση και διάλυση. Τότε κυριεύτηκαν από φόβο μήπως οι δημοκρατικοί με επίθεση καταλάβουν το λιμάνι του Αθκίνου και κυρίως τον ναύσταθμο, που ήταν το τελευταίο τους καταφύγιο, και δεν τους αφήσουν καμιά ελπίδα σωτηρίας. Γι' αυτό σε κατάσταση αλληλοφροσύνης πυρπόλησαν τα σπίτια και τις «πολυκατοικίες», που έζωναν την αγορά, στην προσπάθειά τους να καθυστερήσουν τους αντιπάλους τους και να βρουν τον χρόνο να ανασυνταχθούν και να αμυνθούν.

Η πυρπόληση της αγοράς μαρτυρεί πού μπορεί να οδηγήσει το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και η απόγνωση σ' έναν εμφύλιο ιδίως πόλεμο. Η ενέργεια αυτή των ολιγαρχικών ήταν εγωιστική, αφού για τη σωτηρία τους δεν υπολόγισαν τις περιουσίες των άλλων πολιτών. Ήταν ακόμα παράλογη, γιατί και ολόκληρη η πόλη θα καταστραφόταν, αν φυσούσε τη φωτιά άνεμος και ευνοούσε την εξάπλωσή της με κατεύθυνση προς αυτήν (βλ. σχολ. βιβλ. ερώτ. 6).

Το βράδυ οι δύο αντίπαλοι απείχαν από εχθροπραξίες, βρίσκονταν όμως σε αυστηρή επιφυλακή, καθώς ο ένας φοβόταν τον άλλο και ο εμφύλιος δεν είχε κριθεί ακόμα. Τότε ακριβώς το κορινθιακό πλοίο, που μετέφερε τους Λακεδαιμόνιους πρέσβεις και έδωσε το έναυσμα της γενέσεως του πολέμου (3, κεφ. 72, 2), αλλά και οι μισθοφόροι, που ήρθαν να βοηθήσουν και αυτοί τους ολιγαρχικούς (3, κεφ. 73), έφυγαν κρυφά. Η αποχώρησή τους φυσικά εξηγείται, γιατί είδαν ότι η σύγκρουση εξελισσόταν υπέρ των δημοκρατικών και φοβήθηκαν μήπως συλληφθούν αιχμάλωτοι (βλ. σχολ. βιβλ. ερώτ. 7).

Έτσι γίνεται φανερό ποιος είναι ο ρόλος των «προστατών» και της έμμισθης στρατιωτικής υποστήριξης, ως ποιο σημείο προσφέρουν τη συμπαράστασή τους, αν πιστεύουν πράγματι σε ιδανικά και αγωνίζονται με πάθος γι' αυτά (βλ. σχολ. βιβλ. ερώτ. 17β).

Φυσικά η φυγή τους θα επέδρασε δυσμενώς στους ολιγαρχικούς, αφού άλλωστε είχαν ηττηθεί στις συγκρούσεις και έξω από την πόλη και μέσα σ' αυτήν. Θα κλόβισε το ηθικό τους, θα μείωσε την αγωνιστική τους διάθεση και θα περιήλθαν σε κατάσταση απόγνωσης. Εξάλλου είχαν τη συναίσθηση ότι διέπραξαν πραξικόπημα δολοφονώντας δημοκρατικούς ηγέτες και πολίτες, ανατρέποντας τη νόμιμη εξουσία, καταλύοντας την ελεύθερη λειτουργία του θεσμού της βουλής και της εκκλησίας του δήμου, και σκοτώνοντας συμπολίτες τους.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τα εκφραστικά μέσα και τα σχήματα λόγου αφθονούν στην ενότητα αυτή, γιατί ο εμφύλιος πόλεμος παίρνει δραματικές διαστάσεις. Έτσι ο **ιστορικός ενεστώτας** (*γίνονται, νικᾷ, ἐμπιπρᾷσι*) προσδίδει στον λόγο αμεσότητα και ζωντάνια· η **παράλληλη αιτίας** (*ἰσχύς τε καὶ προύχων*) ποικίλλει την έκφραση· το **πολυσύνδετο** (*τὲ - καί, οὔτε - οὔτε*) ενώνει στενά και με ἔμφαση τα συμπλεκόμενα μέρη· η **περίφραση** (*ἐν φυλακῇ ἦσαν = ἐφύλασσον*) δίνει ὄγκο στη φράση· οι σύνθετοι ρηματικοί τύποι (*ξυνηπελάβοντο, κατεκαύθη, ὑπεξανήγετο*) δηλώνουν βραχυλογικά και πυκνά πολλὴς επιρρηματικές σχέσεις του υποκειμένου με τη ρηματική ενέργεια (βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 27)· οι **παραστατικές εικόνες** (οπτικές και ακουστικές) αισθητοποιούν τη δράση. Επίσης, διάχυτη είναι η έντονη κινητικότητα και δράση (εξωτερική – εσωτερική / κίνηση των παθῶν) που μαρτυρούν τη σφοδρότητα της συμπλοκής και το μένος κατά του αντιπάλου (*μάχη γίνεται, βάλλησσαι, γενομένης τῆς τροπῆς, ἐμπιπρᾷσι, ἐν φυλακῇ ἦσαν, ὑπεξανήγετο, διεκομίσθησαν – δέισαντες*). Η **αφήγηση**, που είναι παράλληλη / εναλλασσόμενη, συνδυάζεται συχνά με την παραστατική περιγραφή και έτσι ο αναγνώστης έχει ἄμεση και σαφή εποπτεία των δρωμένων. Κυριαρχεί η ἔγκλιση της οριστικής και ο χρόνος του αορίστου, ὅπως και του ιστορικού / δραματικού ενεστώτα, κατά τις ανάγκες της αφήγησης.

■ Νοηματική απόδοση

Στη νέα αναμέτρηση των δημοκρατικών με τους ολιγαρχικούς ἔξω από την πόλη της Κέρκυρας νίκησαν οι πρώτοι, γιατί κατείχαν πιο επίκαιρες θέσεις, υπερείχαν αριθμητικά και τους βοήθησαν οι γυναίκες τους. Οι ολιγαρχικοί, από φόβο μήπως ο αντίπαλος κυριεύσει τον ναύσταθμο και χαθούν, πυρπόλησαν την αγορά και έτσι κάνκαν πολλὴς περιουσίες, ἀλλὰ και ὅλη η πόλη κινδύνεψε να καταστραφεί. Το κορινθιακό πλοίο με τους Λακεδαιμόνιους πρέσβεις ἀπέπλευσε κρυφά και οι μισθοφόροι ἔφυγαν λαθραία για την ἀπέναντι στεριά.

■ Ιδεολογικά στοιχεία

1. Η κατάληψη επίκαιρων θέσεων, η αριθμητική υπεροχή και το υψηλό αγωνιστικό φρόνημα (αντρών και γυναικών) είναι παράγοντες νίκης σε μια πολεμική αναμέτρηση.
2. Η γυναίκα υπερβαίνει τη γυναικεία φύση της και δείχνει ψυχραιμία και ορμή επιθετική, όταν κινδυνεύουν αγαπημένα της πρόσωπα.
3. Η φιλοζωία και η απόγνωση οδηγούν σε απονενομημένες ενέργειες.
4. Οι «προστάτες» και οι μισθοφόροι συμπαραστέκονται μόνο εκ του ασφαλούς· μετά αποχωρούν.

Α. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ / ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Η σφοδρή αναμέτρηση των δημοκρατικών με τους ολιγαρχικούς είναι αιφνίδιο γεγονός; Τι προανήγγειλε τη σύγκρουση αυτή;

- ▶ Δεν αποτελεί αιφνίδιο γεγονός, αφού η κατάληψη περιοχών της πόλης από τους δύο πολιτικούς αντιπάλους και ο προσεταιρισμός συμμάχων για ενίσχυσή τους γενικεύουν τον εμφύλιο πόλεμο και προηνύουν σύγκρουση σφοδρότερη από τις προηγούμενες (βλ. κεφ. 72-73). Και αυτό έγινε.

2. Ποιοι παράγοντες εξασφάλισαν τη νίκη στους δημοκρατικούς;

- ▶ Οι δημοκρατικοί σε αποφασιστική μάχη, που έγινε στο ανοιχτό πεδίο και που κράτησε ως το απόγευμα, υπερίσχυσαν, και τη νίκη τους τη διασφάλισαν τρεις παράγοντες:

α. Η κατάληψη πιο επίκαιρων θέσεων, υψηλών και οχυρωμένων, σε σχέση με αυτές που κατείχαν οι ολιγαρχικοί.

β. Η αριθμητική τους υπεροχή ύστερα από την προσχώρηση σε αυτούς πολλών δούλων.

γ. Η τολμηρή συνδρομή των γυναικών τους, που τις κρίσιμες εκείνες ώρες ξεπέρασαν τη γυναικεία φύση τους.

Έτσι οι δημοκρατικοί αναπτέρωσαν το ηθικό τους μετά την ήττα τους (κεφ. 72, 2) την οποία υπέστησαν όταν είχαν αιφνιδιαστεί.

3. Ποια στοιχεία του ενεργού ρόλου των γυναικών, κατά τη σύγκρουση, επαινεί ο ιστορικός και πώς ερμηνεύετε τη θέση του;

- ▶ Ο ιστορικός προβάλλει ιδιαίτερα τον ενεργό ρόλο των γυναικών που βοήθησαν τους άντρες τους εναντίον των ολιγαρχικών, γιατί επέδειξαν ψυχραιμία, τόλημη και αποφασιστικότητα στις κρίσιμες εκείνες ώρες, αρετές που ξεπερνούν τη γυναικεία φύση τους. Πράγματι οι γυναίκες δεν υπομένουν τον θόρυβο και τους κινδύνους της μάχης. Δε διακρίνονται από επιθετική ορμή και φιλοπόλημη διάθεση. Είναι κόσμος τρυφερός και ευαίσθητος, που δεν αντέχει τον ορυμαγδό της συμπλοκής και τις ανθρώπινες απώλειες. Ωστόσο, συνετέλεσαν αποφασιστικά στη νίκη των δημοκρατικών. Και έδειξαν αυτήν τη συμπεριφορά, γιατί κινδύνευαν τα αγαπημένα τους πρόσωπα και γιατί είχαν συνειδητοποιήσει την κρισιμότητα του αγώνα για τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις.

4. Για ποιους λόγους οι ολιγαρχικοί πυρπόλησαν την αγορά και τι επιδίωκαν με την ενέργειά τους αυτή;

- ▶ Οι ολιγαρχικοί, μετά την ήττα τους από τους δημοκρατικούς, υποχώρησαν στο εσωτερικό της Κέρκυρας και κυριεύτηκαν από φόβο μήπως οι δημοκρατικοί με επίθεση καταλάβουν το λιμάνι του Αθκίνου και κυρίως τον ναύσταθμο, που ήταν το τελευταίο τους καταφύγιο, και δεν τους αφήσουν καμιά ελπίδα σωτηρίας. Φυσικά ανησυχούσαν και για τη ζωή τους, καθώς ο αντίπαλος ήταν ασυγκράτητος και τα πάθη οξυμμένα. Γι' αυτό σε κατάσταση αλληλοφροσύνης πυρπόλησαν τα σπίτια και τις «πολυκατοικίες», που έζωναν την αγορά, στην προσπάθειά τους να καθυστερήσουν τους αντιπάλους τους και να βρουν τον χρόνο να ανασυνταχθούν και να αμυνθούν.

5. Πώς κρίνετε την ενέργεια αυτή (= του εμπρησμού της αγοράς) από τους ολιγαρχικούς;

- ▶ Η πυρπόληση της αγοράς είναι μια απεγνωσμένη ενέργεια των ολιγαρχικών, που εκφράζει τα άλογα πάθη της ψυχής και τον ανεξέλεγκτο φόβο τους. Έτσι οι ακραίες συμπεριφορές και οι ακατανόητες ψυχολογικές αντιδράσεις τους απορρέουν από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, που αντιδρά σπασμωδικά και αυθόρμητα, χωρίς ορθολογική σκέψη και αντικειμενική εκτίμηση των καταστάσεων ιδίως σ' έναν εμφύλιο πόλεμο. Εξάλλου, η ενέργειά τους αυτή ήταν εγωιστική, αφού για τη σωτηρία τους δεν υπολόγισαν τις περιουσίες και τη ζωή των άλλων πολιτών. Ήταν επομένως εντελώς παράλογη αντίδραση, γιατί και ολόκληρη η πόλη θα καταστρεφόταν, αν φυσούσε τη φωτιά άνεμος και ευνοούσε την εξάπλωσή της με κατεύθυνση προς αυτήν (= την πόλη).

6. α. Τι έκαναν οι Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις και οι μισθοφόροι μετά την επικράτηση των δημοκρατικών;

β. Να αιτιολογήσετε τη στάση τους.

- ▶ α. Οι δύο αντίπαλοι απείχαν το βράδυ από εκθροπραξίες, βρίσκονταν όμως σε αυστηρή επιφυλακή, καθώς ο ένας φοβόταν τον άλλο και ο εμφύλιος δεν είχε κριθεί ακόμη. Τότε ακριβώς το κορινθιακό πλοίο, που μετέφερε τους Λακεδαιμόνιους πρέσβεις και έδωσε το έναυσμα της γενίκευσης του πολέμου, αλλή και οι μισθοφόροι, που ήρθαν να βοηθήσουν και αυτοί τους ολιγαρχικούς, έφυγαν κρυφά. Η αποχώρησή τους φυσικά εξηγείται, γιατί είδαν ότι η σύγκρουση εξελισσόταν υπέρ των δημοκρατικών και φοβήθηκαν μήπως συλληφθούν αιχμάλωτοι.

β. Είναι φανερό ότι ο ρόλος των «προστατών» και της έμμισθης στρατιωτικής υποστήριξης εξαντλείται ως το σημείο που εξυπηρετούνται ή συμπίπτουν τα συμφέροντά τους με αυτά όσων έρχονται δήθεν να συνδράμουν. Η συμπαράστασή τους είναι υπολογισμένη και ιδιοτελής, ευκαιριακή και σκόπιμη, και γι' αυτό δε διακινδυνεύουν τη ζωή τους σε κρίσιμες ώρες. Επειδή μάλιστα δεν πιστεύουν σε αρχές και ιδανικά, όταν οι εξελίξεις είναι αρνητικές, σε σχέση με τον ορίζοντα των προσδοκιών τους, εγκαταλείπουν τους «συντρόφους» τους στο έλεος του ολέθρου που οι ίδιοι με τις επιλογές και τις σκοπιμότητές τους προκάλεσαν ή ενίσχυσαν.

7. Ποιες επιπτώσεις είχε στους ολιγαρχικούς η εγκατάλειψή τους από τους πολιτικούς προστάτες τους και από τους μισθοφόρους συμπολεμιστές τους;

► Η φυγή τους επέδρασε δυσμενώς στους ολιγαρχικούς, αφού άλλωστε είχαν πτηθεί στις συγκρούσεις και έξω από την πόλη και μέσα σ' αυτήν. Θα κλόνισε το ηθικό τους, θα μείωσε την αγωνιστική τους διάθεση και θα περιήλθαν σε κατάσταση απόγνωσης. Εξάλληλου είχαν τη συναίσθηση ότι διέπραξαν πραξικόπημα δολοφονώντας δημοκρατικούς ηγέτες και πολίτες, ανατρέποντας τη νόμιμη εξουσία, καταλύοντας την ελεύθερη λειτουργία του θεσμού της βουλής και της εκκλησίας του δήμου, και σκοτώνοντας συμπολίτες τους.

8. Τα γεγονότα συνδέονται μεταξύ τους με τους συνεκτικούς άξονες του χρόνου και του τόπου και την αιτιώδη σχέση.

α. Να βρείτε από το κείμενο στοιχεία που τεκμηριώνουν τη θέση αυτή.

β. Να χαρακτηρίσετε τη σύνδεση των γεγονότων (= εξωτερική – εσωτερική) αντίστοιχα.

► Η εξέλιξη των γεγονότων είναι ευθύγραμμη, καθώς ο εμφύλιος παίρνει δραματικές διαστάσεις. Έτσι ο ιστορικός ενεστώτας (*γίνεται, νικᾷ, ἐμπιπῶσι*) προσδίδει στον λόγο αμεσότητα και ζωντάνια. Η παράλληλη της αιτίας (*ισχύς τε καὶ προύχων*) είναι φανερή και ποικίλλει την έκφραση. Οι σύνθετοι ρηματικοί τύποι (*ξυνεπελάθοντο, κατεκαύθη, ὑπεξανήγετο*) δηλώνουν βραχυλογικά και πυκνά πολλές επιρρηματικές σχέσεις του υποκειμένου με τη ρηματική ενέργεια, οι οποίες φωτίζουν παραστατικά και εξελικτικά τη χρονική και τοπική κλιμάκωση της δράσης. Οι παραστατικές εικόνες (οπτικές και ακουστικές) αισθητοποιούν τη δράση. Επίσης, διάχυτη είναι η έντονη κινητικότητα και δράση (εξωτερική – εσωτερική/κίνηση των παθών) που μαρτυρούν τη σφοδρότητα της συμπλοκής και το μένος κατά του αντιπάλου (*μάχνη γίνεται, βάλληθουσαι, γενομένης τῆς τροπῆς, ἐμπιπῶσι, ἐν*

φυλακῆ ἦσαν, ὑπεξανήγετο, διεκομίσθησαν - δείσαντες). Η αφήγηση, που είναι παράλληλη/εναλλασσόμενη, συνδυάζεται συχνά με την παραστατική περιγραφή και έτσι ο αναγνώστης έχει άμεση και σαφή εικόνα των δρωμένων. Κυριαρχεί η έγκλιση της οριστικής και ο χρόνος του αορίστου, όπως και του ιστορικού/δραματικού ενεστώτα, κατά τις ανάγκες της αφήγησης.

9. Ποια είναι τα θεματικά κέντρα της ενότητας;

- Βλ. Δομή και οργάνωση του λόγου, σελ. 120.

B . Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Κ Ε Σ Ε Ρ Ω Τ Η Σ Ε Ι Σ

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Α' στήλης με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη Β' στήλη:

A'	B'
α. διαλιπούσης	1. απαρ. παθ. αορ. β'
β. ξυνεπελάβοντο	2. ευκτ. αορ. ε.φ.
γ. δείσαντες	3. μτχ. παρακ. ε.φ.
δ. κρατήσειεν	4. οριστ. αορ. β' μ.φ.
ε. διαφθαρήναι	5. μτχ. αορ. β' ε.φ.
στ. κεκρατηκότος	6. μτχ. αορ. ε.φ.

2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

διαλιπούσης: την ίδια πτώση στον άηλο αριθμό

ξυνεπελάβοντο: το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής στην άηλη φωνή

ισχύι: την αιτιατική πληθυντικού

κρατήσειεν: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής υπερσυντελικού της ίδιας φωνής

τῆ φηλόγῃ: την ίδια πτώση στον άηλο αριθμό

3. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με τους τύπους που ζητούνται:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
τολήμῶς		
ὀλίγοι		
πολλὰ		

4. Να γράψετε το β' ενικό και το γ' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής ενεστώτα και αορίστου των ρηματικών τύπων:

ρήματα	β' ενικό ενεστώτα	γ' πληθυντικό ενεστώτα	β' ενικό αορίστου	γ' πληθυντικό αορίστου
βάλλουσαι				
υπομένουσαι				
πασάμενοι				

5. Να γράψετε το αρσενικό γένος των παρακάτω μετοχών στον αριθμό και την πτώση που βρίσκονται:

διαλιπούσης →

βάλλουσαι →

υπομένουσαι →

γενομένης →

6. αἱ τε γυναῖκες αὐτοῖς τοιμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον: **Να ξαναγράψετε τη φράση αντικαθιστώντας το υποκ. αἱ γυναῖκες με το: ἡ γυνή.**

Γ. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων: πλήθει, τῶ κεράμῳ, παρὰ φύσιν, τοῦ νεωρίου, τῶν ἐπικούρων
2. προύχων, δέισαντες, πασάμενοι: **Να αναλύσετε τις μετοχές σε αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις.**
3. **Να βρείτε τον υποθετικό λόγο του κειμένου και να χαρακτηρίσετε το είδος του.**
4. **Να βρείτε ποιο κοινό στοιχείο, από συντακτική άποψη, συνδέει τις ακόλουθες ομάδες λέξεων/φράσεων;**
 - α. ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἐν κύκλῳ, ἐς τὴν ἥπειρον
 - β. αὔθις, περὶ δειλὴν, τὴν νύκτα
 - γ. ὑπομένουσαι, αὐτοβοεῖ, τοιμηρῶς

Δ . Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Κ Ε Σ - Σ Η Μ Α Σ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ε Σ Ε Ρ Ω Τ Η Σ Ε Ι Σ

1. Να σχηματίσετε από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής, χρησιμοποιώντας την παραγωγική κατάληξη που σας δίνεται:

ρηματικοί τύποι	κατάληξη	ομόρριζα ουσιαστικά
γίγνεται	-ής	
βάλλουσαι	-μα	
έμπιπῶσι	-ής	
κατεκαύθη	-ις	
φειδόμενοι	ώ	

2. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: προύχων, κρατήσειεν, διαφθείρειεν, ύπεξανήγετο, διεκομίσθησαν
3. Ποιες από τις λέξεις του κειμένου είναι ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω λέξεις: λήθαργος, παρείσακτος, έγκαυμα, αυτοκρατορία, λείψανο
4. Να αποδώσετε τη σημασία των σύνθετων ρημάτων του λείπω: διαλείπω, επιλείπω, έκλείπω, έπιλείπω, παραλείπω, καταλείπω

Θουκυδίδη Ιστορία

Α΄ Λυκείου

Το βιβλίο αυτό φιλοδοξεί να συμβάλει στη σωστή προετοιμασία των μαθητών της Α΄ Λυκείου στο μάθημα της Αρχαίων Ελληνικών. Προσαρμοσμένο στις νέες διδακτικές ανάγκες και το νέο πλαίσιο αξιολόγησης, αποτελεί μια συγκροτημένη πρόταση για τη διδασκαλία και την εξέταση του μαθήματος.

Συγκεκριμένα, τα αποσπάσματα του σχολικού εγχειριδίου από το 3ο βιβλίο της *Ιστορίας* του Θουκυδίδα διαρθρώνονται σε διδακτικές ενότητες.

Για κάθε ενότητα περιλαμβάνονται:

- Το κείμενο και η μετάφρασή του
- Αφόρμηση – Θεματικός πυρήνας – Στόχοι της ενότητας
- Δομή και οργάνωση του λόγου
- Γραμματικά φαινόμενα (αναγνώριση τύπων, αρχικοί χρόνοι, ομόρριζα, ετυμολογικά στοιχεία, χρονικές και εγκλιτικές αντικαταστάσεις)
- Συντακτική ανάλυση του αρχαίου κειμένου
- Ερμηνευτική – αισθητική προσέγγιση του λόγου
- Νοηματική απόδοση του κειμένου
- Ιδεολογικά στοιχεία
- Συμπληρωματικές ερωτήσεις (ερμηνευτικές, γραμματικές, συντακτικές και λεξιλογικές) για την εμπέδωση της νέας γνώσης
- Κριτήρια αξιολόγησης τα οποία ευθυγραμμίζονται με το νέο πνεύμα των εξετάσεων. Σε αυτά περιλαμβάνονται ερωτήσεις από την Τράπεζα Θεμάτων.

Ακολουθούν οι απαντήσεις στις ερωτήσεις, τις ασκήσεις και τα θέματα για συζήτηση του σχολικού βιβλίου.

Στο παράρτημα δίνονται οι απαντήσεις στις συμπληρωματικές ερωτήσεις και στα κριτήρια αξιολόγησης.

Στο επίμετρο αναπτύσσονται ειδικά θέματα που συντελούν στη βαθύτερη ανάλυση της *Ιστορίας* του Θουκυδίδα.

ISBN 978-960-566-725-2

9 789605 1667252

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6725

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

www.metaixmio.gr